

«Актуальні проблеми інноваційної економіки»

науковий журнал

№ 3 / 2018

ЗМІСТ

Конкурентні та організаційно-управлінські аспекти інноваційного розвитку

- SINELNIKOV V. M., ZAIKA S. O., SINELNIKOV M. V.* Innovative approaches in estimating the value of agricultural enterprises5
- ГРИЦЬКОВ Є. В.* Організаційно-економічне забезпечення управління інтелектуальним капіталом на будівельних підприємствах10
- ЛАГОДІЄНКО В. В., ДОВГАЛЬ О. В.* Чинники економічного зростання регіонів в умовах диспропорційності15

Інноваційний розвиток харчової промисловості

- БАСЮРКІНА Н. Й., КОНСТАНТИНОВА Т. В.* Стратегічне управління розвитком харчових підприємств на засадах підвищення конкурентоспроможності продукції ...21
- ПУШАК Я. Я., ЛАГОДІЄНКО В. В.* Соціальна відповідальність підприємств харчової промисловості як основа інноваційного розвитку сучасної економіки.....27

Інноваційні рішення в діяльності суб'єктів агробізнесу

- БОЖКО М. В.* Спеціалізація та концентрація виробництва як фактори забезпечення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств.....36
- DUDNYK O. V., PODOLSKA O. V., SMIHUNOVA O. V.* Pricing in the system of agricultural enterprises on economic development mechanism43
- ГРИНЬ Є. Л.* Розробка програми стимулювання персоналу до здійснення організаційних змін на підприємстві47
- ІВАНОВА Г. О.* Формування маркетингової діяльності підприємствами аграрної сфери.....51
- ГОЛОБОРОДЬКО Я. О.* Формування конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств та напрями підвищення їх конкурентоспроможності.....55
- ВОЙТ С. М., ОРЕЛ А. М.* Управління інвестиційними проектами аграрних підприємств та об'єднань в умовах довгострокового співробітництва.....62

Ефективність інноваційного розвитку

- ОМЕЛЬЯНЕНКО В. А.* Концептуальні основи координації інноваційних мереж у стратегічно важливих секторах економіки.....68
- ОНЕГІНА В. М., ВІТКОВСЬКИЙ Ю. П., КРАВЧЕНКО Ю. М.* Фінансове забезпечення у стратегічному управлінні інноваційним розвитком74
- PLAKSIENKO V., SAMOJLIK M., PISARENKO P.* Multifunctional modeling regional system of solid waste management to considering syneric effect80
- ЛИПОВИЙ Д. В.* Особливості змістовного наповнення категорії «маркетинг»91
- ІВАНЧЕНКОВА Л. В.* Моніторинг і контроль у системі економічної науки і практики діяльності підприємств.....95

Key words: development, strategic planning, development strategy of food industry enterprises, competitiveness of products.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2018 р.

Бібліографічний опис статті:

Басюркіна Н. Й. Стратегічне управління розвитком харчових підприємств на засадах підвищення конкурентоспроможності продукції / Н. Й. Басюркіна, Т. В. Константинова // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2018. – № 3. – С. 21-27.

Basiurkina N., Konstantinova T. (2018) Strategic management of food business development on the basis of increasing the competitiveness of products. Actual problems of innovative economy, No 3, pp. 21-27.

УДК 338.242

ПУШАК Я. Я., доктор економічних наук, професор,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ЛАГОДІЄНКО В. В., доктор економічних наук, професор,
Одеська національна академія харчових технологій

**СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ
ЕКОНОМІКИ**

Пушак Я. Я., Лагодієнко В. В. Соціальна відповідальність підприємств харчової промисловості як основа інноваційного розвитку сучасної економіки.

У статті обґрунтовано необхідність впровадження соціальної відповідальності бізнесу, ключові аспекти та напрямки її реалізації. Визначено основні проблеми та шляхи зростання соціальної відповідальності на підприємствах харчової промисловості. Виробництва харчової галузі визначено ресурсомісткими, які мають велику кількість відходів та є джерелом негативного впливу на навколишнє середовище. Розглянуто ключові показники рівня соціальної відповідальності бізнесу та дано оцінку їх впливу на забруднення навколишнього середовища. Обґрунтовано доцільність врахування концепції соціальної відповідальності в стратегію розвитку підприємств харчової промисловості та запровадження інновацій як головного джерела економічного зростання.

Ключові слова: соціальна відповідальність, бізнес, інновації, інноваційна діяльність, підприємства харчової промисловості, вплив на навколишнє середовище, суспільство.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Діяльність підприємств харчової промисловості значною мірою впливає на розвиток економіки країни та рівень добробуту українського суспільства. Виступає пріоритетною, соціально-орієнтованою стратегічною галуззю національної економіки, оскільки забезпечує виробництво широкого спектру споживчих товарів, сприяє підвищенню зайнятості працездатного населення та забезпечення його життєдіяльності. За рівнем споживання витрати на придбання продуктів харчування та безалкогольних напоїв у 2010-2017рр. випереджають ринки побутової електроніки, транспорту, зв'язку та складають 51,6 - 47,9% структури споживчих сукупних витрат домогосподарств [1].

Інтеграція України до європейського і світового співтовариства вимагають розробки стратегії соціально відповідальної діяльності підприємств, запровадження сучасної практики взаємодії держави, бізнесу та суспільства, які б дозволили посилити

взаємну відповідальність та враховувати інтереси суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання здійснення Концепція соціальної відповідальності є важливим аспектом діяльності підприємств, що заснована на інтеграції соціальних, економічних і екологічних елементів сталого розвитку в стратегію і операційну діяльність. Основні підходи та принципи ведення соціально відповідального бізнесу досліджувались у працях зарубіжних науковців: Х. Боуена, А. Керолла, П. Друкера, Ф. Котлера, Дж. Ленсена, М. Месконі, Л. Нельсона, М. Портера, С. Холмса. Серед вітчизняних науковців дані теоретичні питання розглядалися такими вченими як П. Бурковський, А. Гальчинський, Л. Верховодова, О. Дергачова, О. Зибарева, А. Зінченко, О. Мартякова, В. Мазуренко, О. Пасхавер, В. Попович, І. Рейтерович, О. Сушко та ін.

За останні роки в Україні та світі набула поширення концепція соціальної відповідальності бізнесу, яка визначає

рівність соціально-екологічних та фінансово економічних інтересів, представляє собою систему суспільних відносин із зацікавленими групами, взаємодію з державою у вирішенні соціальних проблем. Важливість вирішення екологічних проблем на підприємствах та впровадження інновацій доводять сучасні дослідження, зокрема, світові лауреати Нобелівської премії з економіки, яких цього рік оголосили в Королівській академії наук Швеції [2]. Американці Вільям Нордхаусу і Пол Ромер дослідили та побудували довгострокові макроекономічні моделі, які пояснюють, як ринкова економіка взаємодіє з природою та знаннями, визначили економічні причини, які впливають на викиди вуглекислого газу в атмосферу і в підсумку призводять до глобального потепління, дослідили шляхи зменшення впливу виробництва на зміни клімату, глобальне потепління та використання технологічних інновацій. В. Нордхаус став першим, хто створив кількісну модель, що описує глобальну взаємодію між економікою та кліматом. На теперішній час вона широко використовується для вивчення наслідків втручання у кліматичну політику. Розроблена П. Ромером модель припускає, що основним фактором економічного зростання є збільшення капіталовкладень у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи й інвестиції в людський капітал. Дослідження П. Ромера заклали основу того, що зараз називається теорією ендогенного зростання або довгострокового економічного зростання.

Разом з тим, питання доцільності включення соціальної відповідальності в стратегію інноваційного розвитку бізнесу, дослідження шляхів вирішення проблем взаємодії підприємств, споживачів, працівників, держави та інших зацікавлених сторін залишається актуальним і потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування доцільності врахування концепції соціальної відповідальності в стратегію підприємств харчової промисловості як основи інноваційного розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пріоритетним напрямом розвитку України у середньостроковій та довгостроковій перспективі є євроінтеграція, тому український бізнес, та підприємства харчової промисловості зокрема, повинні орієнтуватися на загальноєвропейські

стандарти. Більшою мірою європейська модель соціальної відповідальності орієнтована на три сфери прояву соціальних ініціатив, а саме: економіку, зайнятість та охорону навколишнього середовища [3]. Відповідно до розробленої «Стратегії сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні на період до 2020 року» ефективне партнерство держави і бізнесу поряд з інноваційними стратегіями великих корпорацій є невід'ємною складовою стрімкого економічного зростання [4]. Розвиток соціальної відповідальності як чинника модернізації економіки, підвищення її конкурентоспроможності з метою визнання українського бізнесу на світовій арені як соціально відповідального передбачається шляхом виконання таких основних завдань:

– удосконалення організаційно-економічного механізму господарювання, оптимізації технічного та технологічного потенціалу;

– застосування нетрадиційних та відновлювальних енергетичних ресурсів, впровадження ефективних систем державного регулювання енергоспоживання;

– запровадження та дотримання єдиних підходів до розуміння соціальної відповідальності бізнесу в Україні;

– розвиток процесів ділового вдосконалення підприємств, установ і організацій, критеріями якої є рівень ефективності використання ресурсів підприємства, стійкість економічного зростання, ступінь виконання завдання за основними показниками господарської діяльності;

– формування високої корпоративної культури задля гармонізації соціально-трудових відносин та підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств;

– полегшення його інтеграції на глобальні зовнішні ринки, підтримка експортерів;

– сприяння розвитку системи нефінансового звітування з метою більшої поінформованості суспільства щодо реалізації суб'єктами господарювання заходів із соціальної відповідальності;

– удосконалення існуючих і розвиток нових форм державно-приватного партнерства для динамічного соціально-економічного розвитку та забезпечення соціальної справедливості;

– створення передумов для забезпечення прав людини, етичного виховання та освіти членів суспільства;

– розвиток інформаційної відкритості як основного принципу підприємств при взаємодії із зацікавленими сторонами.

Інноваційна активність підприємства в сучасних ринкових умовах стає ключовим чинником підвищення ефективності роботи галузі та посилення конкурентоспроможності харчової продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Тому її розвитку приділяють особливу увагу, розглядаючи інноваційну діяльність харчової промисловості як пріоритетну і забезпечуючи істотну державну підтримку.

Принципи ведення соціально відповідального бізнесу впроваджуються в

стратегічні плани і операційну діяльність підприємств, а основними прямими обов'язками перед державою і суспільством в рамках реалізації довгострокової стратегії розвитку підприємств харчової промисловості є:

- забезпечення промислової безпеки та охорони праці;
- своєчасні податкові виплати, забезпечення та створення робочих місць, соціальна підтримка і розвиток співробітників;
- охорона навколишнього середовища;
- підвищення якості та ефективності соціально-інвестиційної діяльності підприємств;
- підвищення якості життя в регіонах.

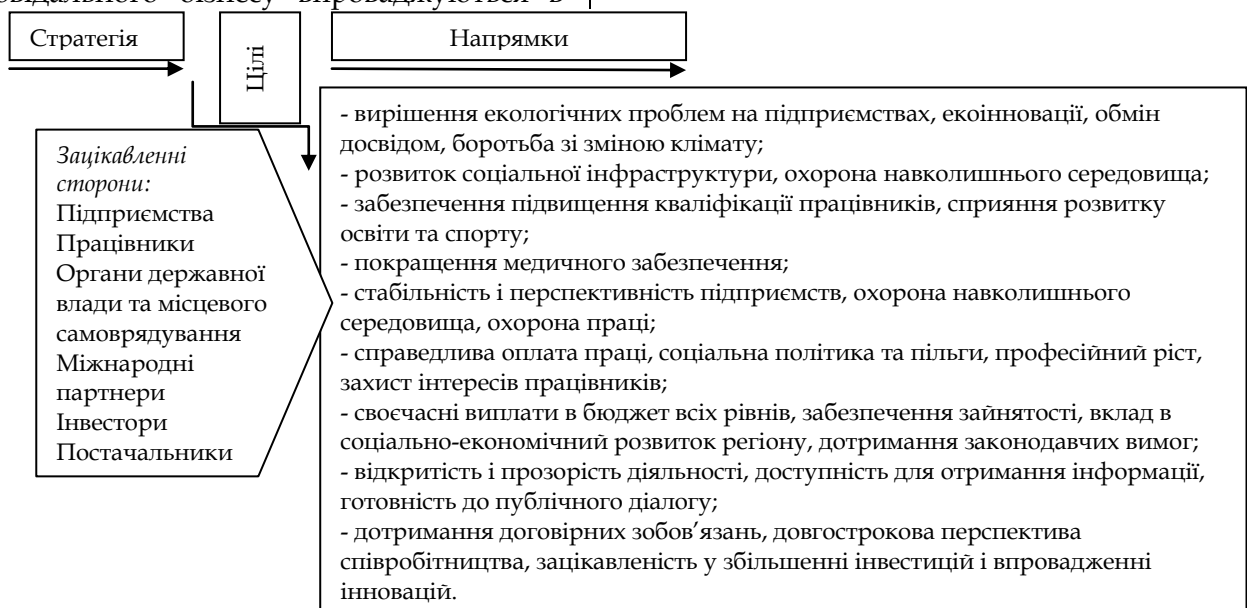

Рис. 1. Ключові аспекти та напрямки соціальної відповідальності підприємств харчової промисловості

Джерело: складено автором на основі [5]

Хоча підприємства харчової промисловості не є основними забруднювачами довкілля, виробництва даної галузі є ресурсомісткими, має велику кількість відходів та є джерелом негативного впливу на навколишнє середовище. Основною проблемою екології харчових виробництв є проблема використання водних ресурсів.

Підприємства використовують в процесі виробництва значну кількість води, що використовується безпосередньо в технології основного продукту (особливістю є підприємств цукрової, кондитерської, тютюнової та ефіроолійної промисловостей). Також небезпечними вважаються відходи виробництва цукрових заводів, оскільки більшість з них не

обладнані устаткуванням для очистки жомопресових вод. Більшість цієї води у вигляді забруднених стоків виводиться із процесу та веде до подальшого забруднення поверхневих вод.

В процесі аналізу витрат на охорону навколишнього середовища підприємств з виробництва харчових продуктів у 2017 році (див. табл. 1) сума загальних витрат склала 332070 тис. грн.

Аналізуючи структуру природоохоронних витрат, можемо спостерігати, що частка капітальних інвестицій становила лише 14,97 % загальної суми витрат. Це свідчить про їх поточну спрямованість (поточні витрати - 282327,9 тис. грн. або 85,02%), що не повною мірою сприяє формуванню ресурсної бази модернізації,

реконструкції та технічного переоснащення об'єктів природоохоронної інфраструктури підприємств з виробництва харчових

продуктів, а це найближчим часом може призвести до незворотних негативних впливів на навколишнє середовище.

Таблиця 1

Витрати на охорону навколишнього природного середовища підприємств з виробництва харчових продуктів у 2017 році

(у фактичних цінах, тис. грн)

Показник	Усього	У тому числі		Поточні витрати
		капітальні інвестиції		
		усього	з них на капітальний ремонт	
Виробництво харчових продуктів	332070	49741,9	7930	282327,9

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [1]

Витрати на капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення – 7930 тис. грн. або 15,94% від загальної суми капітальних витрат. В цілому необхідно констатувати, що витрати на охорону навколишнього природного середовища підприємствами з виробництва харчових продуктів та інвестиційне забезпечення раціонального використання природних ресурсів в Україні на сучасному етапі знаходиться на низькому рівні.

Практика розвинених країн свідчить, що відповідальність за забруднення довкілля й обов'язок з його відновлення лежить на підприємствах. На даному принципі - polluter pays (забруднювач платить), базується сучасне природоохоронне законодавство багатьох демократичних країн (США, Великобританії та країнах Євросоюзу). Однак не дивлячись, що він є обов'язковим для України, найчастіше підприємствам-порушникам вдається уникати відповідальності. Однією з причин уникання відповідальності за забруднення навколишнього середовища є низький екологічний податок. За думкою експертів, нинішній податок на викиди CO₂ за тону у розмірі 37 копійок в Україні є заниженим в порівнянні з іншими країнами світу, де він складає вище 1 євро. Найнижчі ставки в Мексиці та Польщі – на рівні одного євро за тону, в Швеції він становить 118 євро за тону, у Фінляндії – 54-58, в Норвегії – від 3 до 47, в Данії – 23, у Великобританії – 22, в Ірландії – 20 [6]. Таким чином, підприємствам-забруднювачам дешевше сплатити екологічний податок, аніж витратити кошти на екологічну модернізацію застарілого обладнання.

Основними проблемами підприємств харчової промисловості залишається низький рівень очистки від викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, малоефективна робота газоочисного обладнання й пиловловлювачів, недостатність коштів для впровадження

природоохоронних заходів. Крім того, багато заводів, фабрик і комбінатів за своїм технологічним рівнем не відповідають сучасним екологічним вимогам, що також не сприяє проведенню конструктивних заходів щодо охорони довкілля [7].

За даними рейтингу за 4 липня 2017 року Міністерства екології та природних ресурсів України «ТОП-100 основних підприємств-забруднювачів» (табл. 2) список підприємств за результатами викидів в атмосферне повітря в 2016 році очолили ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг» (272 тис. тонн), ПРАТ «ММК ім. Ілліча» (178 тис. тонн) і ВП «Бурштинська ТЕС» ПАТ ДТЕК «Західенерго» (168 тис. тонн). Це зумовлює необхідність пошуку подальших шляхів в пошуку нових, інноваційних можливостей у вирішенні питань довкілля та соціальної відповідальності підприємств. Хоча підприємства харчової промисловості не є основними забруднювачами навколишнього середовища (найбільша частка викидів підприємств енергетичної, металургійної та вугільної промисловості), негативний вплив їх може бути також небезпечними та агресивним. Виникання надзвичайних ситуацій техногенного характеру обумовлюється зберіганням на їх території і використанням у технологічному процесі небезпечних речовин, перевищення норм гранично допустимих викидів (скидів) шкідливих речовин у довкілля, накопичення токсичних відходів, не здатність забезпечувати 100% використання ресурсів тощо. Головною умовою вирішення поставлених вище питань є перехід на принципово нові, інноваційні технології виробництва харчової продукції та подальше вдосконалення споживання ресурсів. Визначальним фактором зростання соціальної відповідальності суб'єктів господарювання є ефективність управління інноваційними процесами, освоєння нових технологій, наукових знань і процесів як головного джерела економічного зростання.

Топ-3 об'єктів, які є найбільшими забруднювачами довкілля по викидах в атмосферне повітря в Україні станом на липень 2017 р.

№ п/п	Назва об'єктів	Адреса об'єкта	Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, тис. тонн 2015 р.	Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, тис. тонн 2016 р.	Прогрес
1	ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг»	Дніпропетровська обл., 50095, м. Кривий Ріг, вул. Криворіжсталь, 1	275,08	272,85	↓
2	ПРАТ «ММК ім. Ілліча»	Донецька обл., 87504, м. Маріуполь, вул. Левченка, 1	171,694	178,137	↑
3	Відокремлений підрозділ «Бурштинська ТЕЦ» ПАТ «ДТЕК Західенерго»	Івано-Франківська обл., м. Бурштин, Галицький район	197,958	168,489	↓

Джерело: складено автором за даними Міністерства екології та природних ресурсів України

Загалом, в Україні за період з 2000 р. по 2017 р. виявляється негативна тенденція зменшення питомої ваги підприємств, що займалися інноваціями (рис. 2). Україна в глобальному рейтингу інноваційності Global Innovation Index у 2017 році посіла 50 місце,

за окремими компонентами даного індексу, найнижчі позиції зайняла за показниками – «інноваційні зв'язки», «засвоєння технологій», «креативні товари і послуги», «вплив знань».

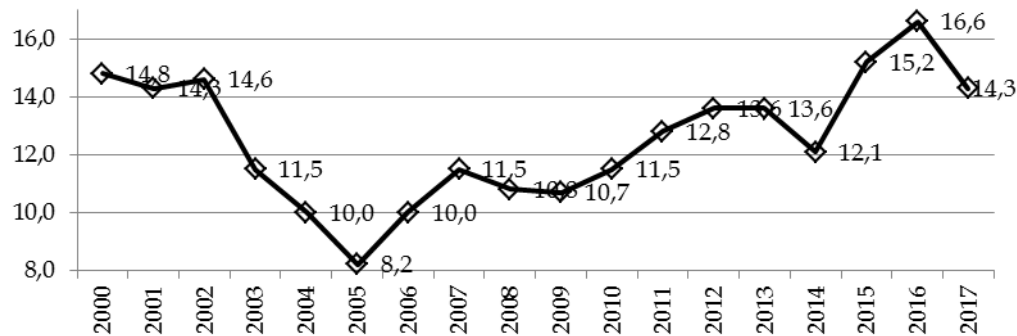

Рис.2 Питому вага підприємств, що займалися інноваціями в 2000-2017 роках

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [1]

За рівнем технологічності українська промисловість на третину позаду від показників ЄС, за часткою хай-тек-продукції в експорті відстає у чотири-вісім разів, за енергоефективністю – у десятеро. Завдяки введенню нових технологій приріст ВВП становить 0,7% проти 60-90% у розвинених країнах [3].

У 2017 р. інноваційною діяльністю в промисловості займалися 759 підприємств, або 16,2% обстежених промислових. Найбільшу кількість інноваційних видів продукції впроваджено на підприємствах Харківської (16,6% загальної кількості впроваджених видів інноваційної продукції), Запорізької (13,4%), Львівської (10,3%), Сумської (9,1%) областей та м. Києва (8,3%); за видами економічної діяльності – на підприємствах з виробництва харчових продуктів (21,4%); машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (23,9%),

основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (7,8%) [8].

Кількість упроваджених інноваційних технологічних процесів (нових або вдосконалених методів обробки та виробництва продукції) становила 1831, найбільше з яких впровадили підприємства м. Києва (30,0%), Харківської (12,6%), Сумської (12,3%), Запорізької (7,8%) та Дніпропетровської (5,8%) областей; за видами економічної діяльності – підприємства з виробництва харчових продуктів (7,9%), машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (18,8%), добування природного газу (17,7%), виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування (13,4%). Із загальної кількості впроваджених інноваційних технологічних процесів 33,37% або 611 – маловідходні, ресурсозберігаючі.

У 2017 р. 450 підприємств, які здійснювали інноваційну діяльність,

реалізували інноваційної продукції на 17,7 млрд. грн. Серед таких підприємств 39,8% експортували її на 5,5 млрд. грн. Майже кожне четверте підприємство реалізовувало нову для ринку продукцію, обсяг якої становив 4,5 млрд. грн (на експорт – 41,5%). Значна кількість підприємств (83,8%) реалізувала продукції, що була новою виключно для підприємства, на 13,2 млрд. грн (27,7% поставок такої продукції було за кордон). Оскільки заходи щодо охорони навколишнього середовища, які використовують підприємства харчової промисловості є базовими принципами і основними напрямками політики соціальної

відповідальності бізнесу, проаналізуємо рівень впровадження інноваційних ресурсозберігаючих, маловідходних технологій. У 2017 році впроваджували інноваційні процеси 456 підприємств або 67,9%. Кількість упроваджених інноваційних технологічних процесів (нових або вдосконалених методів обробки та виробництва продукції) становила 1831. Частка підприємств, що впроваджували інноваційні технологічні процеси з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 62,0%, з них маловідходні, ресурсозберігаючі – 26,6%, інноваційні види продукції – 56,3%, нові для ринку – 12,0 %.

Таблиця 3

Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації у 2017 році

Показники	Показники				
	Усього	Впроваджували інноваційні процеси з них маловідходні, ресурсозберігаючі	Впроваджували інноваційні види продукції	З них нові для ринку	
Підприємства					
Промисловість України	672	456	198	358	90
Підприємства переробної промисловості	610	399	171	347	89
Підприємства з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	158	98	42	89	19

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [1]

Таким чином, активізація інвестиційних та інноваційних процесів, раціональне використання природних ресурсів та зниження рівня забруднень є визначальним фактором конкурентоздатності підприємств харчової промисловості та зростання соціальної

відповідальності на сучасному етапі розвитку економіки.

Причинами, які стримують розвиток інноваційної діяльності підприємств, зокрема у харчовій промисловості, подано в табл. 4.

Таблиця 4

Розподіл неінноваційних підприємств за причинами що перешкоджали здійсненню інновацій протягом 2014-2016 рр., %

Причина	Відсоток
Немає вагомих причин здійснювати інновації	83,0
у тому числі	
Низький попит на інновації на ринку	10,2
Через попередні інновації	8,7
Через дуже низьку конкуренцію підприємства на ринку	5,9
Відсутність хороших ідей або можливостей для інновацій	9,3
Можливого впровадженню інновацій перешкоджають вагомі чинники	17,0
у тому числі	
Відсутність коштів у межах підприємства	9,7
Відсутність кредитів або приватного капіталу	5,0
Зависокі витрати на інновації	9,0
Відсутність кваліфікованих працівників	2,0
Відсутність партнерів по співпраці	1,4
Труднощі в отриманні державної допомоги або субсидій для інновацій	6,5
Невизначений попит на інноваційні ідеї	2,8
Занадто велика конкуренція на ринку	5,3
Законодавчі/нормативні акти, що створили додаткове навантаження	5,8

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [1]

Ці результати показують загальні тенденції, які притаманні більшості

підприємств та визначають причини, що перешкоджали здійсненню інновацій

протягом 2014-2016 рр. Важливою проблемою є висока вартість ресурсів і кредитних ставок, збільшення податків, а також раптове відкриття внутрішнього ринку для конкуренції з іноземними товаровиробниками. Основним джерелом фінансування інноваційних витрат у 2017 році залишаються власні кошти підприємств - 84,5% загального обсягу витрат на інновації. Кошти державного бюджету отримали 8 підприємств, місцевих бюджетів - 17, загальний обсяг яких становив 322,9 млн. грн (3,5%); кошти вітчизняних інвесторів отримали 5 підприємств, іноземних - 3, загалом їхній обсяг становив 380,9 млн. грн (4,2%); кредитами скористалося 21 підприємство, обсяг яких становив 594,5 млн. грн (6,5%).

Перешкоджаючими факторами, які стримували розвиток інноваційної діяльності у харчовій промисловості є: зменшення обсягів виробництва, зростання конкуренції з іноземними товаровиробниками, труднощі в отриманні державної допомоги або субсидій для інновацій, низький ступінь зацікавленості різних економічних суб'єктів в інвестуванні капіталу в інноваційні процеси, нестача інвестиційних коштів, відсутність кваліфікованих працівників тощо.

Висновки. Проблема соціальної відповідальності підприємств харчової промисловості має глобальний і національний виміри. У зв'язку з вище розглянутим, основними пріоритетними напрямками забезпечення соціально відповідальної діяльності є: соціальний захист і розвиток співробітників, зменшення диспропорцій регіонального розвитку, промислова безпека та охорона праці, охорона довкілля, розвиток місцевих спільнот та інтеграція до європейського економічного і соціального простору. Екологічний та економічний ефект, які отримує бізнес та суспільство від інноваційної підприємницької діяльності задля соціальних перетворень в суспільстві та громадах:

- відповідність нормам і стандартам світової економічної спільноти;

- впровадження нових технологій дозволяють виключити утворення забруднень і залучити відпрацьовані ресурси в повторний виробничий цикл;

- використання екологічно чистих технологій при реалізації інвестиційних проектів;

- встановлення партнерських відносин між бізнесом, владою і громадськістю;

- удосконалення та розвиток соціальної захищеності населення;

- можливість підтримки та участі в міжнародних глобальних ініціативах і дослідницьких проектах;

- можливість залучення інвестицій у певні суспільні сфери;

- модернізація основних засобів та впровадження сучасного, екологічно чистого обладнання окрім значного екологічного ефекту і підвищення ефективності виробництва, дозволить знизити експлуатаційні витрати і енерговитрати;

- ідентифікація й усунення небезпечних виробничих чинників, забезпечення якісними засобами колективного та індивідуального захисту;

- підвищення рівня медичного обслуговування;

- розвиток корпоративної культури;

- навчання і розвиток персоналу;

- вдосконалення систем мотивації і винагороди, соціального захисту співробітників.

При формуванні стратегії вітчизняні виробники повинні враховувати потреби і очікування суспільства, ризики ефективності управління, працювати над поліпшенням взаємовідносин із зацікавленими сторонами, покращенням репутації підприємства в цілому. Особливої уваги потребують питання промислової і екологічної безпеки, дотримання вимог законодавства, раціональне використання природних ресурсів та зниження рівня забруднень, активізація інвестиційних та інноваційних процесів, зменшення безробіття та зниження соціальної напруги, підвищення рівня життя населення.

Література.

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

2. Нобелівську премію з економіки отримують Вільям Нордхаус і Пол Ромер [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://zik.ua/zmi/dw/2018/10/08/nobelivsku_premiyu_z_ekonomiky_otrymayut_vilyam_nordhaus_i_pol_romer_46345.

3. *Деркач С.* Бізнес має бути соціально відповідальним [Електронний ресурс] / *С. Деркач.* – Режим доступа: <http://www.stepanderkach.com.ua>.
4. Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні на період до 2020 року. – Режим доступа: http://www.svb.org.ua/sites/default/files/201309_strategiya_spriyannya_rozvitku_svb_v_ukrayini.pdf.
5. Соціальний отчет 2008. – Режим доступа: <http://dc34spblob.blob.core.windows.net/doc/2015/10/5/f277a987-7acd-40b4-8265-c36c5b3ac3ad/Metinvest-CSR-Report-2008.pdf>
6. *Семерак О.* В Україні необхідно суттєво підвищити ставки екологічного податку. Офіційний портал Міністерства екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс] / *О. Семерак.* – Режим доступа: <https://menr.gov.ua/news/31772.html>
7. Екологія: Харчова промисловість. – Режим доступа: http://childflora.org.ua/?page_id=29
8. *Кісленко О.* Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2017 році. Доповідь [Електронний ресурс] / *О. Кісленко.* – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. *Жмерецький О.* Інновації [Електронний ресурс] / *О. Жмерецький.* – Режим доступа: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/08/16/628080/>.
10. Вплив відходів харчової промисловості на довкілля. [Л. В. Левандовський, Є. А. Лукашевич, Г. О. Нікітін, А. О. Дуба]; І-й Всеукраїнський з'їзд екологів: міжнар. наук.-техн. конф.: тези допов. с. 264.
11. *Ищук Л. І.* Інвестиційні чинники фінансування природоохоронної діяльності / *Л. І. Ищук, А. М. Ніколаєва, С. О. Пиріг* // Економічний форум. –2016. – №3. – С.151-155.
12. *Котлер Ф.* Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / *Ф. Котлер*; пер. з англ. *С. Яринич.* – К. : Стандарт. 2005. – 302 с.
13. Формування ринку екологічних інновацій: економічні основи управління: Монографія / За ред. *С. М. Ілляшенка.* – Суми: ВТД «Університетська книга», 2002. – 250 с.
14. *Охріменко О. О.* Соціальна відповідальність. Навч. посіб. / *О. О. Охріменко, Т. В. Іванова.* – Київ: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», 2015. –180 с.
15. *Лагодієнко В. В.* Агроінфляція та індекс споживчих цін на продовольчі товари: порівняльний аналіз «Україна – ЄС» / *Р. П. Мудрак, В. В. Лагодієнко* // Економіка України. – 2018. – 1 (674). – С. 28-40.

References.

1. Ofitsijnyj sajт Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. <http://www.ukrstat.gov.ua> Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
2. Nobelivs'ku premiiu z ekonomiky otrymaiut' *Vil'iam Nordkhaus i Pol Romer* (2018). [The Nobel Prize for Economics will be given to William Nordhaus and Paul R. Romer]. <https://zik.ua> Retrieved from https://zik.ua/zmi/dw/2018/10/08/nobelivsku_premiyu_z_ekonomiky_otrymayut_vilyam_nordhaus_i_pol_romer_46345 [in Ukrainian].
3. *Derkach S.* Biznes maie buty sotsial'no vidpovidal'nym [Business must be socially responsible]. <http://www.stepanderkach.com.ua>. Retrieved from <http://www.stepanderkach.com.ua> [in Ukrainian].
4. Stratehiia spriyannia rozvytku sotsial'noi vidpovidal'nosti biznesu v Ukraini na period do 2020 roku [The Strategy for Promoting the Development of Corporate Social Responsibility in Ukraine until 2020]. <http://www.svb.org.ua>. Retrieved from http://www.svb.org.ua/sites/default/files/201309_strategiya_spriyannya_rozvitku_svb_v_ukrayini.pdf [in Ukrainian].
5. Socyal'nyj otchet 2008. (2008). [Social report 2008] <http://dc34spblob.blob.core.windows.net/doc/2015/10/5/f277a987-7acd-40b4-8265-c36c5b3ac3ad/Metinvest-CSR-Report-2008.pdf> [in Russian].
6. *Seмерак О.* V Ukraini neobkhidno suttievo pidvyschyty stavky ekolohichnoho podatku [In Ukraine it is necessary to substantially raise the rates of ecological tax]. <https://menr.gov.ua>. Retrieved from <https://menr.gov.ua/news/31772.html> [in Ukrainian].
7. Ekolohiia: Kharchova promyslovist' [Ecology: Food industry] <http://childflora.org.ua>. Retrieved from http://childflora.org.ua/?page_id=29 [in Ukrainian].
8. *Kislenko O.* (2017). Innovatsijna diial'nist' promyslovykh pidpryemstv u 2017 rotsi [Innovative activity of industrial enterprises in 2017]. <http://www.ukrstat.gov.ua>. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
9. *Zhmerets'kij O.* (2017) Innovatsii [Innovations]. <https://www.epravda.com.ua>. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/08/16/628080> [in Ukrainian].
10. *Levandovs'kij L. V., Lukashevych Ye. A., Nikitin H. O., Duba A. O.* (2006) Vplyv vidkhodiv kharchovoi promyslovosti na dovkillia [Impact of food industry waste on the environment]. *I-j Vseukrains'kij z'їzd ekolohiv: Materyaly mizhnarodnoi naukovo-tekhnichnoi konferentsii (4-7 zhovtnia 2006 roku) – Proceedings of the International scientific and technical conference (October, 4-7, 2006)*, pp. 264, Vinnytsia. [in Ukrainian].

11. *Ischuk L. I., Nikolaieva A. M., Pyrih S. O.* (2016). Investytsijni chynnyky finansuvannia pryrodookhoronnoi diial'nosti [Investment factors for financing environmental activities]. *Ekonomichnyj forum – Economic forum*, No 3, pp.151-155 [in Ukrainian].
12. *Kotler F.* (2005). *Korporatyvna sotsial'na vidpovidal'nist'. Yak zrobyty yakomoha bil'she dobra dlia vashoi kompanii ta suspil'stva* [Corporate Social Responsibility. How to make as much good as possible for your company and society]. (S. Yarynych Trans). Kyiv: Standart, p. 302 [in Ukrainian].
13. *Illiashenko S. M.* (Eds.) (2002). *Formuvannia rynku ekolohichnykh innovatsij: ekonomichni osnovy upravlinnia* [Formation of the market of ecological innovations: economic bases of management]. Sumy: Universytets'ka knyha, p. 250 [in Ukrainian].
14. *Okhrimenko O. O., Ivanova T. V.* (2015). *Sotsial'na vidpovidal'nist'* [Social responsibility]. *Natsional'nyj tekhnichnyj universytet Ukrainy «Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut»*, p.180 [in Ukrainian].
15. *Lahodiienko V. V., Mudrak R. P.* (2018). Ahroinflatsiia ta indeks spozhyvchykh tsin na prodovol'chi tovary: porivnial'nyj analiz «Ukraina – YeS» [Agro-inflation and consumer price index for food products: comparative analysis «Ukraine-EU»], *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, No 1 (674), pp. 28-40 [in Ukrainian].
-

Аннотация.

Пушак Я. Я., Лагодієнко В. В. Соціальна відповідальність підприємств харчової промисловості як основа інноваційного розвитку сучасної економіки.

В статті обґрунтована необхідність впровадження соціальної відповідальності бізнесу, ключові аспекти та напрямки її реалізації. Визначені основні проблеми та шляхи зростання соціальної відповідальності на підприємствах харчової промисловості. Виробництво харчової промисловості визначено ресурсомістким, яке має велику кількість відходів і є джерелом негативного впливу на навколишнє середовище. Розглянуті ключові показники рівня соціальної відповідальності бізнесу та оцінка їх впливу на забруднення навколишнього середовища. Обґрунтовано доцільність урахування концепції соціальної відповідальності в стратегії розвитку підприємств харчової промисловості та впровадження інновацій як основного джерела економічного зростання.

Ключові слова: соціальна відповідальність, бізнес, інновації, інноваційна діяльність, підприємства харчової промисловості, вплив на навколишнє середовище, суспільство.

Abstract.

Pushak Y. Y., Lagodiienko V. V. Social responsibility of food industry enterprises as basis of modern economy innovative development.

The article substantiates the necessity of introduction of social responsibility of business, key aspects and directions of its realization. The basic problems and ways of social responsibility growth at the enterprises of the food industry are determined. Food industry is determined by the resource-intensive, which has a large amount of waste and is a source of negative environmental impact. The key indicators of the level of social responsibility of business are considered and their impact on environmental pollution is assessed. The expediency of taking into account the concept of social responsibility in the enterprises development strategy of the food industry and introduction of innovations as the main source of economic growth is substantiated.

Key words: social responsibility, business, innovation, innovative activity, enterprises of the food industry, impact on the environment, society.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2018 р.

Бібліографічний опис статті:

Пушак Я. Я. Соціальна відповідальність підприємств харчової промисловості як основа інноваційного розвитку сучасної економіки / Я. Я. Пушак, В. В. Лагодієнко // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2018. – № 3. – С. 27-35.

Pushak Y. Y., Lagodiienko V. V. (2018) *Social responsibility of food industry enterprises as basis of modern economy innovative development. Actual problems of innovative economy*, No 3, pp. 27-35.

